

ПРОЛОГ

1.

О Хобитима

Ова се књига углавном бави Хобитима, те из њених страница читалац може да открије много о њиховом карактеру, и понешто о њиховој историји. Још података може се наћи у избору из *Црвене књиге Западне Земље*, која је већ објављена, под насловом *Хобит*. Та је прича проистекла из ранијих поглавља Црвене књиге, коју је уобличио сам Билбо, први Хобит што је постао славан широм света, и сам је назвао *Тамо и опет назад*, јер та поглавља су казивала о његовом путовању на Исток и његовом повратку, једној пустоловини која је касније укључила све Хобите у велике догађаје тога раздобља што се овде изнесе.

Многи, међутим, могу пожелети да сазнају нешто више о овом пажње вредном народу од почетка, док неки можда не поседују претходну књигу. За такве читаоце неколике белешке о важнијим питањима прикупљене су овде из Хобит-предања, а прва пустоловина је укратко призвана сећању.

Хобити су један скроман али веома древан народ, бројнији некада него данас; јер они воле мир и тишину и добро обделавану земљу: лепо уређен и ваљано обрађен сеоски предео је њихово најмилије боравиште. Они не схватају, и нису схватили нити волели, машине сложеније од каквог ковачког меха, воденице или ручног разбоја, премда су уметни с алаткама. Чак и у старим данима били су, по правилу, опрезни у односу на „Велике Људе“, како они нас називају, а сада нас избегавају са ужасом и постаје тешко наћи их. Осетљивог су слуха и оштрооки, и премда су склони да буду дебели и да не журе без потребе, ипак су хитри и окретних покрета. Они су од почетка поседовали уметност брзог и тихог нестајања када Велики Људи, које они не желе да сретну, трапаво наиђу; ову су уметност развили толико да се Људима може чинити магичном. Али Хобити никада нису заиста изучавали магију ма које врсте, и та лакоћа избегавања приписива је искључиво једној стручној способности коју су наслеђе и вежба, и блиско пријатељство са земљом, учинили непоновљивим за веће и неспретније расе.

Јер они су један мали народ, мањи од Патуљака: не тако чврсти и здепасти, у ствари, мада нису заиста знатно нижи. Њихова висина је различита, креће се између две и четири стопе по нашим мерама. Сада ретко досежу три стопе, али смањили су се, кажу они, а у давним данима били су виши. Према *Црвеној књизи*, Бандобрас Тук (Грцман), син Изенгрима Другог, био је висок четири стопе и пет инча, и способан да јаше коња. Њега су у свим хобитским записима превазишле само две славне личности из давнине, али тим ретким случајем бави се ова књига.

Што се тиче Хобита из Округа, о којима је у овим причама реч, у данима мира и благостања они су били један весео народ. Одевали су се у ведре боје, а нарочито су били наклоњени жутој и зеленој, али ретко су носили ципеле, јер су им стопала имала табане чврсте као штављена кожа и била обрасла густом коврцавом длаком, веома налик на длаку њихових глава, која је обично бивала смеђа. Стога је једини међу њима мало упражњаван занат био обућарски, али имали су дуге и веште прсте и могли су да начине много других корисних и лепих ствари. Њихова лица била су, по правилу, пре доброћудна него лепа; широка, сјајних очију, румених образа, уста спремних за смех, јело, и пиће. И смејали су се и те како, и јели, и пили, често и од срца, будући пуни наклоности за једноставне шале у свако доба, а за обеде шест пута на дан (кад год могу до њих да дођу). Били су

гостољубиви и уживали су у забавама, и у поклонима, које су безбрижно давали и ватрено примали.

Очигледно је заиста да су упркос каснијем отуђивању Хобити наши сродници: много ближи нама него Виловњаци, или чак и Патуљци. Од давнине су говорили језицима Људи, на свој начин, и волели, или нису волели, углавном исто што и Људи. Али какво је наше сродство с њима више се не може поуздано открити. Почетак Хобита лежи далеко у старим данима који су сада изгубљени и заборављени. Само Виловњаци још чувају нека сведочанства о том ишчезлом времену, али њихова се предања баве готово једино њиховом сопственом историјом, у којој се Људи појављују ретко, а Хобити се уопште не помињу. А ипак је јасно да су Хобити, у ствари, тихо живели у Средњем свету током многих година; пре но што су их други уопште постали свесни. А будући да је свет, на крају крајева, пун чудних бића да се не може ни пребројати, чинило се да је овај мали народ од веома скромног значаја. Али у данима Билба, и Фрода, његовог наследника, они су изненада постали, без икакве своје жеље, истовремено значајни и славни, и уносили су немир у мисли Мудрих и Великих.

Ти дани, Треће раздобље Средњег света, данас су давна прошлост, и облик свих земаља се изменио, али области у којима су Хобити онда живели биле су без сумње исте оне у којима се још задржавају: северозапад Старог света, источно од мора. О својој првобитној постојбини Хобити Брлбовог времена нису сачували никакво знање. Љубав према учености (изузев генеалогског предања) била је међу њима далеко од опште, али у старијим породицама преостало их је нешто мало који су проучавали сопствене књиге и чак од Виловњака, Патуљака и Људи прикупљали извештаје о старим временима и далеким земљама. Њихови властити записи започели су тек после насељавања Округа, а њихове најдревније легенде једва да су гледале уназад даље од њихових дана лутања. Јасно је, ипак, из тих легенди, и на основу сведочења њихових чудних речи и обичаја, да су, попут многих других народа, Хобити у далекој прошлости кренули ка Западу. Њихове најраније приче као да дају да се назре једно време у коме су насељавали горње долине Андуйна, између крова Велике Зеленшуме и Маглених планина. Зашто су касније предузели тежак и опасан прелазак преко планина ка Ерјадору, то више није сигурно. Њихова предања говоре о умножавању Људи у тој земљи, и о некој сенци која је пала на прашуму и замрачила је, а њено ново име било је Мрка шума.

Пре преласка преко планина Хобити су се већ поделили у три понешто различита соја: Харфуте, Стуре и Фолохајде. Харфуте су били тамније коже, а ситнији и нижи, и били су безбради и боси; њихове шаке и стопала беху спретни и хитри; они су се определили за висике и планинске косе. Стуре беху шири, крупније грађе; њихова стопала и шаке већи, и више су волели равнице и речне обале. Фолохајди су били светлије коже и косе, и били су виши и виткији од других; они беху поклоници дрвећа и шумовитих крајева.

Харфуте су имали много додира са Патуљцима у старим временима, и дуго су живели у подножјима планина. Рано су се покренули према западу, и лутали су преко Ерјадора чак до Брега Ветрова док су остали још били у Дивљој Земљи. Они беху најубичајенији представници Хобита, и најбројнији. Били су и најсклонији да се скрасе на једном месту, и најдуже су очували обичај предака да живе у тунелима и рупама.

Стуре су се дуго задржали уз обале велике реке Андуйн, и мање су зазирали од Људи. Пошли су на запад после Харфута, и пратили су ток Гласне Воде према југу; тамо су многи од њих дуго обитавали између Тарбада и граница Данленда пре но што су поново кренули на север.

Фолохајди, најмање бројни, беху северни сој. Били су у већем пријатељству са Виловњацима него остали Хобити, имали су више способности за језике и певање него за занате; од давнина претпостављали су лов земљорадњи. Прешли су планине северно од Ривендала и спустили се низ реку Хорвел. У Ерјадору су се убрзо измешали с осталим врстама, које су им претходиле, али, као нешто смелији и пустиловнији, често би се нашли

на положају предводника или племенских поглавара међу клановима Харта и Стура. Чак и у Билбово доба снажна фолохајдска лоза још се могла запазити међу већим породицама, као што су били Тукови и Господари Бакленда.

У западним крајевима Ерјадора, између Маглених и Плавих планина, Хобити су затекли и Људе и Виловњаке. Заиста, још је ту обитавао преостатак Дундаина, краљева Људи што су дошли преко мора са Западних Страна; али они су брзо ишчезавали а земље њиховог Северног Краљевства западале су свукуд у пустош. Било је ту и превише места за оне који долазе, и убрзо су Хобити почели да успостављају сређене заједнице. У Билбово време већина њихових ранијих насебина одавно је ишчезла и била заборављена, али једна од првих које су постале значајне још се одржавала, премда смањена; била је у Брију, и Четвуду који се простирао око њега, неких четрдесет миља источно од Округа.

У тим давним данима су се, без сумње, Хобити научили писмености, и почели да пишу на начин Дундаина, који су ту вештину много раније научили од Виловњака. Такође у тим данима они су заборавили свеколике језике којима су се служили раније, и заувек потом говорили заједнички језик, вестрон, како су га називали, који је био усвојен у свим земљама краљева од Арнора до Гондора, и по свим обалама мора од Белфаласа до Плаве реке. Ипак, задржали су нешто својих речи, као и сопствена имена за месеце и дане, и велику залиху личних имена из прошлости.

4.

О налажењу Прстена

Као што је испричано у *Хобиту*, једнога је дана на Билбова врата дошао велики Чаробњак, Гандалф Сиви, и тринаест Патуљака с њим: нико други, доиста, до Торин Храстоштит, потомак краљева, и његових дванаест пратилаца у изгнанству. Са њима се он, на своје вечно чуђење, запутио једнога јутра у априлу, а била је тада година 1341. по Окружном рачунању, у потрагу за огромним благом, благом Краљева патуљака под Планином, испод Еребора у Дољу, далеко на Истоку. Та потрага је била успешна, а Змај који је чувао благо је убијен. Па ипак, иако се пре коначне победе била битка Пет армија, а Торин био убијен, и многа славна дела почињена, та ствар једва да би се тицала касније историје, или заслуживала више од забелешке у дугим анализима Трећег раздобља, да није било једног успутног „случаја“. Ову дружину напали су Орци на једном високом прелазу Маглених Планина док су ишли према Дивљој Земљи; тако се збило да је Билбо неко време био изгубљен у црним рудницима Орка дубоко испод планина, и тамо, док је узалудно пипао по тами, спустио је шаку на изванредан прстен који је лежао на тлу тунела. Ставио га је у џеп. Тада је то изгледало као пуки случај.

Покушавајући да нађе пут ка излазу, Билбо је продужио наниже до корења планина, све док више није имао куда даље. На дну тог тунела лежало је хладно језеро од светлости, а на једном каменом острву у води живео је Голум. Он је био одвратно мало створење: веслао је из малог чамца својим великим равним стопалима, пиљио бледим сјајним очима, ловио слепе рибе дугим прстима, и живе их јео. Јео је све живо, чак и Орка, ако би успео да га ухвати и задави без борбе. Он је поседовао тајно благо које му је дошло много векова пре тога, док је још живео на светлости: један прстен од злата који је свог носиоца чинио невидљивим. Била је то једина ствар коју је волео, његов „Прекрасни“, и он му се обраћао чак и кад није био уз њега. Јер он га је држао безбедно скривеног у некој рупи на свом острву, осим кад је ловио или уходио Орке рудника.

Можда би он одмах напао Билба, да је уза се имао прстен кад су се срели, али није га имао, а Хобит је у руци држао један виловњачки нож, који је њему служио као мач. Стога, да би добио у времену, Голум је изазвао Билба на Игру загонетки, рекавши да ће га, ако он постави загонетку коју Билбо не може да реши, убити и појести, али, ако Билбо победи њега, онда ће поступити по Билбовој жељи: одвешће га до излаза из тунела.

Пошто је био безнадежно изгубљен у тами, и није могао да оде ни напред ни назад, Билбо је прихватио изазов, и поставили су један другом многе загонетке. На крају, Билбо је добио ту Игру, више срећом (како је изгледало) него умом; коначно се сплео око тога коју би загонетку поставио, и повикао, јер му је рука наишла на прстен што га је подигао и заборавио: *Шта ја имам у џепу?* На ово Голум није успео да одговори, иако је тражио право на три погађања.

Ауторитети се, то је истина, разилазе у погледу тога да ли је ово последње питање било обично „питање“, а не „загонетка“, према строгим правилима ове Игре; али сви се слажу у томе да је, пошто га је прихватио и покушао да погоди одговор, Голум био везан обећањем. А Билбо је навалјивао да се држи речи, јер му је дошла помисао да би га та слузава креатура могла обманути, иако су таква обећања сматрана светињом, и, од давнине, сви осим најподлијих створења плашили су се да их прцкрше. Али после векова самоће у тами Голумово срце било је црно и издаја је била у њему. Искрао се и вратио на своје острво, о коме Билбо ништа није знао, недалеко у тамној води. Тамо, мислио је, лежи његов прстен. Био је гладан и љут, а кад би његов „Прекрасни“ био уз њега он се не би бојао никаквог оружја.

Али прстен није био на острву; изгубио га је; он је нестао. Од његовог цичања Билбо се стресао, иако још није схватио шта се догодило. Али Голум је најзад доскочио загонетки, прекасно. *Шта оно има у својим џепсима?* повикао је. Сјај у његовим очима био је као зелени пламен док је хитао назад да убије тог Хобита и поврати свој „Прекрасни“. У последњем часу Билбо схвати опасност и побеже наслепо уз пролаз даље од воде, и још једном га је спасла срећа. Јер, док је трчао, гурнуо је руку у џеп, и прстен му је тихо склизнуо на прст. Тако је Голум прошао не видећи га, и отишао даље да чува излаз, да му „лопов“ не би побегао. Опрезно га је Билбо пратио, док је он ишао даље проклињући и говорећи самом себи о свом „Прекрасном“; из тог говора коначно је чак и Билбо погодио истину, и поуздање му се јавило у тмини: лично он је нашао тај необични прстен, и прилику за бекство од Орка и од Голума.

Напослетку, застали су пред једним незапаженим пролазом који је водио ка доњим капијама рудника, на источној страни планина. Ту се Голум згурио у заседи, њушећи и ослушкујући, а Билбо је био у искушењу да га убије својим мачем. Али самилост га заустави, и, премда је задржао прстен у коме је лежала његова једина нада, није хтео да га искористи као олакшицу да убије то опако створење у неповољном положају. На крају, скупивши храброст, он скочи преко Голума у таму и ишчезе низ пролаз, праћен крицима мржње и очајања његовог непријатеља: *Лопов, лопов! Багинс! Ми га мрзимо заувек!*

Сад, занимљива је чињеница да ово није прича какву је Билбо испрва испричао својим сапутницима. За њих, његов извештај је гласио да му је Голум обећао неки *поклон* ако победи у Игри; али, када је Голум отишао да га донесе са свог острва, открио је да је то благо ишчезло: један чаробни прстен који су њему веома давно дали, о рођендану. Билбо је наслутио да је то управо прстен који је нашао, а, пошто је добио Игру, он је већ по праву био његов. Али будући у шкрипцу ништа није рекао о томе, и навео је Голума да му покаже пут напоље, као награду наместо поклона. Овај извештај Билбо је записао у својим мемоарима и, изгледа, никада га сам није изменио, чак ни после Елрондовога Савета. Он се очигледно појавио још и у изворној Црвеној књизи, као и у неким од копија и извода. Али многе копије садрже (као алтернативни) истинит извештај, изведен, несумњиво, из напомена Фродових или Семвајсових, а обојица су знали истину, премда изгледа нису били ради да пониште ишта од онога што је сам стари Хобит написао.

Гандалф је, међутим, посумњао у Билбову прву причу још кад ју је чуо, и увек је био веома радознао у погледу тог прстена. Коначно је извукао праву причу из Билба, после многих испитивања која су неко време чинила њихово пријатељство натегнутим, али Чаробњак је, по свему, истину о томе сматрао значајном. Иако то није рекао Билбу, сматрао је исто тако значајним и узнемиравајућим то што честити Хобит није ту истину рекао од почетка, сасвим супротно свом обичају. Замисао о „поклону“ ипак није била пука

хобитска измишљотина. Билба је на то надахнуло, како је сам признао, Голумово казивање које је чуо; јер Голум јесте, у ствари, много пута назвао тај прстен својим „рођенданским поклоном“. И то је Гандалф сматрао чудним и сумњивим али истину о тој појединости није открио још много година, као што ће се видети у овој књизи.

О Билбовим потоњим пустоловинама мало је још нужно рећи овде. Уз помоћ прстена умакао је Орцима стражарима код излаза и поново се придружио својим сапутницима. Употребрио је тај прстен много пута у току потраге, углавном да помогне својим пријатељима, али држао га је у тајности од њих што је дуже могао. После повратка кући никад више није о њему говорио никоме изузев Гандалфу и Фроду, и нико други у Округу није знао за његово постојање, или је бар он тако веровао. А само Фроду је показао извештај који је писао о свом Путовању.

Свој мач, Жалац, Билбо је окачио изнад огњишта, а оклоп од чудесне верижњаче, поклон од Патуљака из змајског блага, позајмио је једном музеју; Мадом-кући у Михел Делвингу, у ствари. Али задржао је у једној фиоци дома у Багремовој улици стари огртач и кукуљицу које је носио на својим путовањима, а прстен, обезбеђен лепим ланцем, остао је у његовом цепу.

Он се вратио свом дому у Багремовој улици 22. јуна у својој педесет другој години (1342. О. Р.), и ништа се нарочито значајно није збило у Округу док г. Багинс није почео припреме за прославу свог сто и једанаестог рођендана (О. Р. 1401). У тој тачки ова прича почиње.

Превео Зоран Станојевић

Извор: Џон Роналд Рејел Толкин, Господар прстенова (прва књига), Стилос, Нови Сад, 2007. година